

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้ประชากรของประเทศไทยเพิ่มขึ้นในอัตราประมาณร้อยละ ๓ ต่อปี ซึ่งนับว่าเป็นอัตราที่สูง การเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วเช่นนี้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าจะ เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติ ทำให้การพัฒนาประเทศไม่ สามารถบรรลุถึงเป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพราะประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัย "ผู้บริโภคร" มากกว่า "ผู้ผลิต" การที่ประชากรเพิ่มอย่างรวดเร็วมีผลเกี่ยวข้องกับ การจัดการและการขาดแคลนที่อยู่อาศัย ปัญหาการว่างงาน ปัญหาการให้บริการ สาธารณสุข การแพทย์ การสุขาภิบาล ปัญหาการจัดสถานที่ศึกษาให้แก่เด็กที่เพิ่มขึ้น และปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาเด็กวัยรุ่น ปัญหาการจราจรเพิ่มขึ้นเป็น เเงตามตัว

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ รัฐบาลจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีนโยบายประชากรและ การวางแผนครอบครัว เพื่อแก้ปัญหาการเพิ่มของประชากรให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม วัตถุประสงค์ของการวางแผนครอบครัวก็เพื่อลดอัตราเกิดให้ต่ำลง โดยเปิดโอกาสให้ ประชาชนมารับบริการการวางแผนครอบครัว เพื่อควบคุมจำนวนบุตรให้พอเหมาะกับฐานะ ทางเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว หรือเพื่อเว้นระยะช่วงเวลาในการมีบุตรให้ห่างออกไป

อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของนโยบายการวางแผนครอบครัวส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับ ทัศนคติของประชาชนซึ่งเป็นเป้าหมายในการให้บริการ ถ้าทราบว่าในสังคมกลุ่มใดส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัว ก็จำเป็นต้องหาทางเปลี่ยนทัศนคติให้เกิดการ เห็นด้วยเสียก่อน ในบรรดาประชากร (โดยเฉพาะสตรี) ซึ่งถือได้ว่าเป็นเป้าหมายของ การวางแผนครอบครัว บางกลุ่มอาจแค่เพียงให้ความรู้ที่ถูกตอครั้งเดียวก็สามารถเปลี่ยน ทัศนคติได้ บางรายอาจจะต้องใช้แรงจูงใจและโฆษณาชักชวนโดยอาศัยเหตุผลต่าง ๆ แนะนำให้เห็นผลสะท้อนอันเกิดจากปัญหาประชากรอย่างจริงจัง เช่น ปัญหาเศรษฐกิจใน ครอบครัวย การศึกษาของบุตร การว่างงาน เป็นต้น ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลานาน และบ่อยครั้งจึงจะสามารถเปลี่ยนทัศนคติได้ เมื่อสามารถเปลี่ยนทัศนคติได้แล้วการ เปลี่ยน

พฤติกรรมก็สามารถทำได้ง่าย และจำนวนผู้มารับบริการการวางแผนครอบครัวก็จะมากขึ้น
แต่ถ้าหากว่าจะมุ่งให้เกิดการยอมรับปฏิบัติโดยไม่ศึกษาทัศนคติเบื้องต้นก่อนแล้ว เติญคำเป็น
การไปในสังคมที่ไม่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวอย่างมาก ก็จะเป็นการลงทุนที่ไ้ผล
ไม่คุ้มค่า เพราะไม่มีกฎหมายใด ๆ ไปบังคับประชาชนต้องมารับบริการ ดังนั้น การศึกษา
ทัศนคติในสังคมนั้นก่อนจึงเป็นเรื่องที่นักศึกษาอย่างยิ่ง

ด้วยเหตุนี้การศึกษาครั้งหนึ่งจึงใคร่ที่จะศึกษาว่ามีปัจจัยอะไรที่มีผลต่อทัศนคติการวางแผน
ครอบครัวของสตรีในเขตเมืองซึ่งทำให้เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย อันจะนำไปสู่การยอมรับ
เอาบริการทางคานวางแผนครอบครัวไปปฏิบัติเมื่อเขาเห็นว่าจำเป็น ความจริงกล่าวนี้
มีประโยชน์แก่ผู้ดำเนินงานการวางแผนครอบครัว และยังเป็นประโยชน์ทางอ้อมต่อการ
ศึกษาปัญหาอื่น ๆ ทางประชากรที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาวะเจริญพันธุ์ เพราะเมื่อศึกษาพบว่า
อุปสรรคเกิดขึ้นเนื่องจากอะไรแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการหาทางแก้ไขและแนะนำให้
ประชาชนมีทัศนคติถูกต้องภายหลัง ซึ่งจะช่วยให้โครงการวางแผนครอบครัวบรรลุถึงวัตถุประสงค์
ประสงค์ได้โดยสะดวก

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทัศนคติโดยทั่วไปแล้วหมายถึงการตัดสินใจ การตัดสินใจอาจจะใช้เหตุผลหรือ
อารมณ์หรือใช้ทั้งสองอย่างก็ได้ ด้วยเหตุที่คนเราอาจจะมีความรู้ในด้านการป้องกันการ
ปฏิสนธิและรู้จักวิธีใช้ก็ได้ แต่ทำไมพิจารณาถึงการตัดสินใจที่จะใช้หรือไม่ใช้แล้ว ก็
เป็นการพิจารณาที่ไม่สมบูรณ์ ตัวอย่างเช่น ถ้าในสังคมหนึ่งชอบที่จะมีครอบครัวใหญ่ด้วย
เหตุผลต่าง ๆ เช่น เป็นสิ่งแสดงความมั่งคั่ง มีหน้ามีตาแล้ว การจะเข้าไปให้ความรู้

---

⁹J.Y. Peng, Educational Factors in Planned Parenthood. Attitudes toward Planned Parenthood, Proceedings of the Eight International Conference of the International Planned Parenthood Federation: (Santiago Chile 9 - 15 April Printed in England, 1967), p. 105

ในค่านววางแผนครอบครัวก็อาจจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร^๒ ด้วยเหตุนี้การศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวในค่านการกักตุนใจตามค่านิยมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจึงเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นหัวข้อที่นักประชากรได้ให้ความสนใจอย่างมาก เช่น

✓ Charles F. Westoff and Norman B. Ryder ศึกษาพบว่า พวกคาชอติกในอเมริกามีทัศนคติเห็นด้วยเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิร้อยละ ๘๕ ในปี ๑๙๖๐ และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๙๓ ในปี ๑๙๖๕ และนิยมใช้วิธีระยะปลอดภัยมากกว่าวิธีอื่น^๓ การวิจัยที่เมือง Koya ประเทศญี่ปุ่นในปี ๑๙๕๙ พบว่า ๒ ใน ๓ ของผู้อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมปรารถนาจะเรียนรู้วิธีจำกัดขนาดของครอบครัว^๔ และจากการศึกษา ๖ แห่งในอินเดีย อัตราของผู้สนใจการวางแผนครอบครัวอยู่ในระหว่างร้อยละ ๗๐ - ๙๖ ส่วนผู้ที่ไม่สนใจเป็นผู้ซึ่งยังต้องการมีบุตรเพิ่มอีก^๕ M.C. Chang and A.K. Jain ศึกษาในไต้หวันพบว่าสตรีไต้หวันมีทัศนคติเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๗๗.๒ ในปี ๑๙๖๕ และในปี ๑๙๖๗ ทัศนคติเห็นด้วยเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๗๘.๗^๖ และอัตราส่วนของสตรีที่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวเพิ่มขึ้นตามขนาดของความเป็นเมือง^๗

---

^๒S.N. Agarwala, "Evaluating the Effectiveness of a Family Planning Program", Research in Family Planning, (Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1962), p. 416

^๓Charles F. Westoff, et. al, "Recent Trends in Attitudes toward Fertility Control and in the Practice of Contraception in the United States", Fertility and Family Planning: A World View, (Michigan Press, 1969) p. 389

^๔Lee Rainwater, et. al, "And the Poor get Children", (Quadrangle Books, Chicago, 1960), p. 175

^๕Loc. cit.

^๖M.C. Chang, et. al, "Change in Knowledge and Practice of Contraception during 1965 - 67 in Taiwan", Taiwan Family Planning Reader: How a Program Works, (Taichung, Taiwan, 1970), p. 259

^๗Ibid., p. 262

เนื่องจากสมัยก่อนเด็ก ๆ มักตายกันมาก พ่อท้าวไรชาวนาจึงนิยมมีบุตรจำนวน
มากไว้เผื่อตายเพื่อช่วยทำงานในไร่และช่วยเหลือในยามชรา เฉพาะในไต้หวัน ปี ๑๙๖๕
ร้อยละ ๘ ของผู้ใหญ่สัมภาษณ์ชี้แจงว่าพวกเขาหวังว่าจะได้อยู่ร่วมกับลูกหลานยามชราเช่น
กัน แนวความคิดเช่นนี้ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นความต้องการมีบุตรน้อย การสำรวจใน
ชนบทพบว่า ผู้หญิงปัจจุบันปรารถนามีบุตรน้อยกว่า ๔ คน และมีทัศนคติเห็นด้วยกับการวางแผน
ครอบครัวร้อยละ ๘๒

✓ Jae Mo Yang ศึกษาในเขตชนบทของเกาหลีที่ Wondang พบว่า ร้อยละ ๘๖.๐
และที่ Kimpo ร้อยละ ๘๑.๒ เห็นด้วยกับการใช้ชีวิตป้องกันการผลิต^{๑๐} และ Taik Il
Kimp. ได้ศึกษาในเกาหลีเมื่อปี ๑๙๖๕ พบว่า ในเขตเมืองเห็นด้วยกับการวางแผน
ครอบครัว ร้อยละ ๘๑.๓ ในชนบทเห็นด้วยร้อยละ ๘๖.๖^{๑๑} จากการศึกษา ๖๘๒
ครอบครัวในรัฐ Madras ประเทศอินเดีย เมื่อปี ๑๙๕๙ พบว่า สามีร้อยละ ๕๕ และ

---

^{๑๐}L.P. Chow, "A chinese View of Family Planning in the Developing World", Fertility and Family Planning: A World View, (Michigan Press, 1969), p. 459

^{๑๑}Ibid., p. 460

^{๑๒}Jae Mo Yang, "Study on Rural (Koyang) Population Control", Proceedings of the Regional Conference Western Pacific Region, (Seoul, Korea, May, 1965), p. 111

^{๑๓}Taik Il Kim, "National Family Planning Program in Korea", Proceedings of the Regional Conference Western Pacific Region, (Seoul, Korea, May, 1965), p. 77

ภรรยา ร้อยละ ๕๔ เห็นควยกับการวางแผนครอบครัว^{๑๒} Leon Tabah and Raul Samuel ที่ศึกษาที่เมืองซานติอาโก ประเทศชิลี พบว่า สตรีมีทัศนคติที่เห็นควย ร้อยละ ๗๑.๔ ไม่เห็นควย ร้อยละ ๒๘.๖^{๑๓} และในฝรั่งเศสมีผู้เห็นควย ร้อยละ ๒๘^{๑๔} D.V. Glass ศึกษาในอังกฤษ พบว่า ผู้ที่สมรสก่อนปี ๑๙๒๙ มีทัศนคติเห็นควยกับการวางแผนครอบครัว ร้อยละ ๕๑ ผู้ที่สมรสระหว่างปี ๑๙๓๐ - ๓๙, ๑๙๔๐ - ๔๙, ๑๙๕๐ - ๖๐ มีทัศนคติที่เห็นควยกับการวางแผนครอบครัวสูงขึ้นเรื่อย ๆ เป็นร้อยละ ๖๔ ร้อยละ ๖๗ และร้อยละ ๗๑ ตามระยะเวลาดังกล่าว^{๑๕}

สำหรับในประเทศไทยได้มีการวิจัยหลายโครงการที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนครอบครัว ดังเช่น ในเดือนธันวาคม ๑๙๖๖ และเดือนมกราคม ๑๙๖๗ มีการทำการสำรวจแบบสำมะโนประชากร (Census) ที่บ้านโป่ง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ๓๘๒ ครัวเรือน และมีการสำรวจเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวอย่างละเอียด ๒๕๔ หลังคาเรือน ซึ่งมีสตรีอายุ ๑๕ - ๔๕ ปี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวว่า ๑) สตรีร้อยละ ๘๕ เห็นว่าครอบครัวที่พึงประสงค์ควรมีลูกไม่เกิน ๓ - ๔ คน และ ๒) ใน ๓ บอกว่าควรให้ลูกห่างกัน ๑ - ๓ ปี ๒) ไม่เชื่อว่ามีลูกน้อยหรือมีลูกดีห่างกันขึ้นอยู่กับโชคชตา ๓) สตรีร้อยละ ๘๖ เห็นควยกับการวางแผนครอบครัว และมากกว่าครึ่ง

---

^{๑๒}J. Mayon Stycos, "A Critique of the Planned Parenthood Approach in Underdeveloped Areas", Research in Family Planning, (Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1962), p. 491

^{๑๓}Leon Tabah, et. al, "Preliminary Findings of a Survey on Fertility and Attitudes toward Family Formation in Santiago, Chile", Research in Family Planning, (Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1962), p. 297

^{๑๔}Charles F. Westoff, Loc. cit.,

^{๑๕}D.V. Glass, "Family Limitation in Europe: A Survey of Recent Studies", Research in Family Planning, (Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1962), p. 260

หนึ่งเคยปรึกษากับสามีในเรื่องนี้มาแล้ว^{๑๖} สภาวิจัยแห่งชาติได้ศึกษาชาวไทยมุสลิมในภาคใต้ พบว่า ผู้ชายร้อยละ ๗๒.๖ และผู้หญิงร้อยละ ๗๕.๓ มีทัศนคติเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัว^{๑๗} ส่วนใหญ่ทั้งชายและหญิงสนใจการให้ยารับประทาน^{๑๘} สตรีร้อยละ ๘๐ และชายร้อยละ ๓๕ ได้ให้ความเห็นวาทศาสนาไม่ไต่ถามวิธีคุมกำเนิด^{๑๙}

จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทัศนคติของประชากรในประเทศต่าง ๆ ที่มีต่อการวางแผนครอบครัว ทำให้ทราบว่าปัจจัยหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งทำให้ทัศนคติของคนเราแตกต่างกันไป ปัจจัยเหล่านี้แยกเป็นหัวข้อใหญ่ได้แก่ ปัจจัยทางประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางจิตวิทยาและอื่น ๆ ซึ่งจะได้พิจารณาลักษณะดังกล่าวเป็นเรื่อง ๆ

ก. ปัจจัยทางค่านิยมประชากร

๑. อายุกับทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัว จากการศึกษาสตรีที่บางเขน พบว่าอายุมีความสัมพันธ์ในทางกลับกันกับทัศนคติ นั่นคือ ในกลุ่มอายุ ๒๐ - ๒๔ ปี เห็นด้วยในอัตราที่สูงสุดถึงร้อยละ ๗๗.๘ และลดลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงกลุ่มอายุ ๔๐ - ๔๕ ปี

---

^{๑๖}เอควินู บี แมคคาเนียด "รายงานเรื่องการสำรวจเกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติ และวิธีปฏิบัติในการป้องกันการปฏิสนธิในประเทศไทย", การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติ เรื่องประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ ๓ (พระนคร: กองวิจัยสังคมศาสตร์ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๑๑) หน้า ๓๖๕.

^{๑๗}Soontaree Suvipakit, "A Pilot Study of Family Health in Thai Muslim Communities in South Thailand", (Bangkok: National Research Council, 1969), p. 22

^{๑๘}Ibid., p. 26

^{๑๙}Ibid., p. 27

อัตราส่วนของการเห็นควยจะลดลงเหลือเพียงร้อยละ ๖๔.๑^{๒๐} จากการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติและพฤติกรรมที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของชาวไทยและชาวไทยมุสลิม โดยใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและประชากร ดำเนินการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศึกษาเฉพาะสตรีไทยในเขตชนบทเปรียบเทียบกับการศึกษาเกี่ยวกับอนามัยครอบครัวของสตรีไทยมุสลิมในภาคใต้ โครงการของสภาวิจัยแห่งชาติปรากฏว่าสตรีมุสลิมทุกกลุ่มอายุมีทัศนคติเห็นควยในอัตราที่สูงมากไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๘๔ สำหรับสตรีไทยเห็นควยกับการวางแผนครอบครัวเพียงร้อยละ ๖๓ ส่วนใหญ่เป็นสตรีที่มีอายุสูงกว่า ๒๔ ปี อัตราที่เห็นควยสูงที่สุดในกลุ่มอายุ ๓๐ - ๓๔ ปี เท่ากับร้อยละ ๖๗.๘ และผู้ที่เห็นควยในระดับต่ำสุด คือกลุ่มอายุ ๔๐ - ๔๔ ปี เท่ากับร้อยละ ๕๖.๕^{๒๑} การศึกษาที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า ร้อยละ ๕๓ ของสตรีที่ให้สัมภาษณ์มีทัศนคติเห็นควยและในการสำรวจครั้งที่สอง พบว่า ร้อยละ ๗๒.๗ ยังเห็นควยไม่เปลี่ยนแปลง มีเพียงร้อยละ ๒.๕ ที่เคยเห็นควยได้เปลี่ยนทัศนคติเป็นตรงกันข้าม และร้อยละ ๒๓.๒ ของผู้ที่เคยไม่เห็นควยได้เปลี่ยนใจมาเห็นควยกับการวางแผนครอบครัว นอกจากนี้ในกลุ่มอายุ ๒๕ - ๓๔ ปี เห็นควยสูงสุดร้อยละ ๗๕ และกลุ่มอายุ ๔๐ - ๔๔ ปี เห็นควยต่ำสุดร้อยละ ๖๗.๘^{๒๒}

---

^{๒๐} Donald O. Cowgill, et. al, "Family Planning in Bangkok, Thailand", (Bangkok: Mahidol University, 1969), p. 109

^{๒๑} สมพงษ์ ชิวสัมพันธ์, "การศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติและพฤติกรรมที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของชาวไทยและชาวไทยมุสลิม" (วิทยานิพนธ์ แผนกสังคม ปีการศึกษา ๒๕๑๒) หน้า ๓๗

^{๒๒} วิศิษฐ์ ประจบเหมาะ, "ความต้องการและท่าทีของประชาชนที่มีต่อบริการด้านการวางแผนครอบครัว" การสัมมนาทางวิชาการเรื่องประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ ๒ (พระนคร: เอกสารของกองวิจัยสังคมศาสตร์ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘) หน้า ๒๐๑

จากการศึกษาชาวนิโกรที่อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมทางแถบตะวันตกของ
ชิคาโก พบว่า ร้อยละ ๗๖.๑ ของสามีเห็นควย และร้อยละ ๘๒.๑ ของภรรยาเห็น
ควย และเมื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับกลุ่มอายุก็พบว่า ในกลุ่มอายุที่
ต่ำกว่า ๓๐ ปี ทัศนคติที่เห็นควยกับการวางแผนครอบครัวของสามีและภรรยาจะสูง
เท่ากันควยสัดส่วน ๓ ต่อ ๔ และเมื่ออายุสูงขึ้นถึงกลุ่ม ๓๐ - ๓๕ ปี สัดส่วนที่สามี
และภรรยาต่างก็เห็นควยกับการวางแผนครอบครัวเท่ากันถึง ๗ ต่อ ๘ แต่เมื่อมีอายุ
สูงกวานี้ขึ้นไปคู่สมรสต่างก็จะมีทัศนคติที่เห็นควยกับการวางแผนครอบครัวลดลง^{๒๓}
E. Hyock Kwon และคนอื่น ๆ ได้สำรวจทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวและการ
เรียนรู้วิธีการต่าง ๆ ตลอดจนการรับมาปฏิบัติของสตรีเกาหลีที่สมรสแล้วในเขตเมือง
พบว่า ร้อยละ ๕๐.๒ เห็นควยกับการวางแผนครอบครัว โดยเฉพาะสตรีในกลุ่ม
อายุ ๓๐ - ๓๕ ปี เห็นควยกับการวางแผนครอบครัวถึงร้อยละ ๕๑.๗^{๒๔}

๒. จำนวนบุตรที่มีชีวิตกับทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัว จากการศึกษา
สตรีบางชน พบว่า สตรีที่ไม่มีบุตรเลยเห็นควยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๖๐
และอัตราส่วนของความเห็นควยเพิ่มขึ้นตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตในปัจจุบันที่เพิ่มขึ้น
เรื่อย ๆ จนถึงบุตรคนที่สาม โดยที่ ๓ ใน ๔ ของผู้เป็นมารดาเห็นควยกับการวางแผน
ครอบครัวอย่างมาก และถ้าคิดรวมถึงผู้ให้คำตอบว่าแล้วแต่กรณีก็ยิ่งจะทำให้การ
เห็นควยกับการวางแผนครอบครัวสูงถึง ๗ ใน ๘ อัตราส่วนดังกล่าวยังคงที่เท่าเดิม

---

^{๒๓}B.D. Misra, "Correlates of Males Attitudes toward Family Planning", Sociological Contribution to Family Planning Research, (Chicago: University of Chicago, 1967), p. 181

^{๒๔}E. Hyock Kwon, et.al, "A Study on Urban Population Control, Family Planning and Fertility with Population in Seoul: Summary and Conclusions", Population and Family Planning in the Republic of Korea, (Seoul: College of Medical and School of Public Health, Seoul National University, May, 1967), p. 242

จนถึงมีบุตร ๗ คน จากนั้นเมื่อมีบุตร ๘ คนขึ้นไปจะเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวเพียงร้อยละ ๒๓ เท่านั้น^{๒๕} การที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้ไม่มีบุตรส่วนใหญ่ยังอ่อนวัย อาจจะไม่มีความจำเป็นหรือไม่สนใจต่อการวางแผนครอบครัว เช่นเดียวกับผู้ที่มีบุตร ๘ คนหรือมากกว่านั้น ซึ่งอายุมากแล้วจึงไม่สนใจ

สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์ ได้ใช้ข้อมูลของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว ๆ ของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ศึกษาพบว่า ในกลุ่มสตรีไม่มีบุตรเลยและมีบุตรเพียง ๑ - ๒ คน มีทัศนคติไม่เห็นด้วยในอัตราที่สูงกว่าผู้ที่มีบุตร ๓ - ๔ คน และแนวโน้มเช่นนี้จะปรากฏในทุกกลุ่มอายุ^{๒๖}

จากการศึกษาที่ซีกาโก พบว่า อัตราส่วนที่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวสูงขึ้นตามจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นทัศนคติของสามีหรือภรรยา กล่าวคือ คู่สมรสที่มีบุตรไม่เกิน ๓ คน สามีเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๗๑ ภรรยาเห็นด้วยร้อยละ ๘๑ และเมื่อมีบุตร ๔ คนขึ้นไปสามีเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๘๑.๘ ภรรยาเห็นด้วยร้อยละ ๘๓^{๒๗} การวิจัยในมาเลเซียตะวันตก พบว่า สตรีที่มีอายุ ๓๕ - ๔๔ ปี เมื่อมีบุตรมากขึ้นก็มีทัศนคติเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวในอัตราส่วนที่สูงกว่าผู้ที่มีบุตรน้อย ในทางกลับกันสตรีในกลุ่มอายุ ๒๕ - ๓๔ ปี ซึ่งมีบุตร ๐-๒ คน กลับเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวในอัตราส่วนที่สูงกว่าผู้ที่มีบุตรมากกว่า^{๒๘}

(25) Donald O. Cowgill, et.al, op. cit., p. 114

(๒๖) สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์ "การเจริญพันธุ์ของสตรีไทยในเขตชนบท" (วิทยานิพนธ์
แผนกสังคม ปีการศึกษา ๒๕๑๓) หน้า ๕๘

(27) B.D. Misra, op cit., p. 182

(28) Malaysia, National Family Planning Beard, "Report on West
Malaysian Family Survey" 1966 - 1967, p. 317

๓. เชื้อชาติกับทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัว ในบางสังคมเชื้อชาติอาจจะมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัว ดังเช่นองค์การวางแผนครอบครัวประเทศมาเลเซีย พบว่าสตรีเชื้อชาติจีนไม่ว่าจะอยู่ในเขตเมืองหรือชนบทเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวสูงกว่าเชื้อชาติอื่น ๆ ทั้งหมด รองลงมาเป็นสตรีเชื้อชาติมาเลย์ อินเดียน และปากีสถาน ตามลำดับ นั่นคือเชื้อชาติจีนเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๗๓ มาเลย์เห็นด้วยร้อยละ ๖๔ อินเดียนและปากีสถานเห็นด้วยร้อยละ ๔๕^{๒๕} ในหมู่ผู้ที่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวทั่วเขตมาเลเซียตะวันตก เมื่อพิจารณาในกลุ่มอายุของสตรีโดยคำนึงเฉพาะจำนวนบุตรที่มีชีวิตปัจจุบันก็พบในลักษณะเช่นเดียวกันว่าเชื้อชาติจีนมีทัศนคติเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวสูงกว่าพวกอื่น โดยเฉพาะกลุ่มอายุ ๑๕ - ๒๔ ปี เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวถึงร้อยละ ๘๓.๗ แต่เมื่ออายุสูงขึ้นไป อัตราส่วนที่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวจะค่อย ๆ ลดลง ส่วนเชื้อชาติอื่น ๆ ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน^{๓๐}

ข. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

๑. ฐานะทางเศรษฐกิจกับทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัว การที่จะวัดระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวจากรายได้ของแต่ละครัวเรือนโดยตรงเป็นสิ่งที่ยาก และมักจะได้รับคำตอบที่ไม่ตรงกับความจริง ยิ่งบุคคลที่ไม่เข้าใจถึงจุดประสงค์ของการวิจัย จะพยายามหลีกเลี่ยงการตอบคำถามในเรื่องนี้ ดังนั้น อามอส เอส ฮอดลีย์ และ วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ จึงได้สร้างมาตราวัดความก้าวหน้าและทันสมัยของแต่ละครอบครัวขึ้นมาเพื่อที่จะวัดฐานะทางเศรษฐกิจโดยทางอ้อม มาตรานี้สร้างขึ้นโดยการพิจารณาการมีเครื่องมือเครื่องใช้ไว้ในครอบครอง และได้กำหนดค่าสำหรับเครื่อง

^{๒๕}Ibid., p. 41

^{๓๐}Ibid., p. 317

ใช้แต่ละอย่างสูงหรือต่ำตามความสำคัญหรือราคาของสิ่งนั้น ๆ ^{๓๑} วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ ได้นำเอามาตรวัดนี้ไปหาความสัมพันธ์กับความตองการมีบุตรเพิ่มอีก ผลปรากฏว่าสตรีในครัวเรือนที่มีมั่งคั่งน้อยไม่ตองการมีบุตรเพิ่มมากกว่าสตรีในครัวเรือนที่มีความมั่งคั่งมากกว่า ^{๓๒} แต่โดยอาศัยหลักการเดียวกัน วราภรณ์ พุ่มจำปา ได้สร้างมาตรวัดความมั่งคั่งทางอ้อมขึ้นมา แล้วนำไปหาความสัมพันธ์กับการยอมรับเอาวิธีการวางแผนครอบครัวมาปฏิบัติปรากฏว่า อัตราส่วนรอยของสตรีที่รับเอาวิธีการวางแผนครอบครัวมาปฏิบัติในกลุ่มสตรีที่มีความมั่งคั่งของครัวเรือนสูงกลับสูงกว่าอัตราส่วนการรับของสตรีที่มีความมั่งคั่งของครัวเรือนต่ำ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากสตรีที่มีความมั่งคั่งของครัวเรือนต่ำ แมว่าไม่ยอกามีบุตรอีกก็ไม่ยอกทำอะไรหรืออาจไม่ทราบวิธีการที่จะรับมาปฏิบัติหรือมีสาเหตุอื่นที่ไม่ยอกมารับบริการ ตรงกันข้ามกับสตรีที่มีความมั่งคั่งของครัวเรือนสูง เป็นผู้เข้าใจดีพอเกี่ยวกับวิธีการป้องกันปฏิสนธิ และเห็นผลสะท้อนที่ดีของการยุติการมีบุตรได้ชั่วคราว จึงรับเอาวิธีการวางแผนครอบครัวมาปฏิบัติในอัตราที่สูง ^{๓๓} สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ก็ได้มีผู้สร้างมาตรวัดฐานะทางเศรษฐกิจขึ้นมา แล้วนำมาหาความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัว ปรากฏว่ามีความสัมพันธ์กันน้อยมาก แต่มีแนวโน้มเห็นควยสูงขึ้นเมื่อฐานะดีขึ้น ^{๓๔}

^{๓๑} อามอส เอส ฮอลส์บี และ วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ, "การขยายตัวของครอบครัวและการวางแผนครอบครัวในอำเภอโพธาราม", การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติเรื่องประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ ๒ (พระนคร: กองวิจัยสังคมศาสตร์ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘) หน้า ๓๕๕

^{๓๒} Visid Prachubmoh, "Factors Affecting Desire or Lack of Desire for Additional Progeny in Thailand", in Donal J. Bogue, ed. Sociological Contributions to Family Planning Research, Community and Family Study Center, University of Chicago, 1967, p. 386

^{๓๓} วราภรณ์ พุ่มจำปา, "ลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของผู้ที่ยอมรับเอาวิธีการวางแผนครอบครัวมาปฏิบัติในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี" (วิทยานิพนธ์ แผนกสังคม ปีการศึกษา ๒๕๑๓) หน้า ๔๐ - ๔๑

^{๓๔} Donald O. Cowgill, op. cit., p. 117

มาเลเซียตะวันตกได้มีการศึกษาทำนองเดียวกันนี้ พบว่า เมื่อมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยมากขึ้น ก็จะมีการเห็นควบคู่กับการวางแผนครอบครัวสูงกว่าพวกที่มีเครื่องใช้น้อย ๆ ทั้งนี้ไม่ว่าจะศึกษาในกลุ่มอายุใด ๆ ของสตรี^{๓๕} Ronald Freedman ศึกษาที่เมืองไถchung สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) พบว่า ครอบครัวที่ใช้จ่ายเงินต่ำกว่า ๑,๐๐๐ เหรียญไต้หวัน มีทัศนคติเห็นควบคู่กับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๖๔ ซึ่งใกล้เคียงกับพวกที่ใช้จ่ายเงินตั้งแต่ ๓,๐๐๐ เหรียญขึ้นไปเห็นควบคู่กับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๖๓ สำหรับครอบครัวที่ใช้จ่ายเงินเดือนละ ๑,๐๐๐ - ๑,๘๘๘ และ ๒,๐๐๐ - ๒,๘๘๘ เหรียญ มีทัศนคติเห็นควบคู่กับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๗๕ และ ๖๗ ตามลำดับ^{๓๖} Misra ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของรายได้ของครอบครัวกับทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวในซีกาโก พบว่า เมื่อมีรายได้สูงขึ้นอัตราการเห็นควบคู่จะสูงตามไปด้วย กล่าวคือ ครอบครัวที่มีรายได้ต่อปีต่ำกว่า ๔,๐๐๐ เหรียญอเมริกัน สามีจะเห็นควบคู่ร้อยละ ๖๕.๒ ภรรยาเห็นควบคู่กับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๗๔ รายได้ระหว่าง ๔,๐๐๐ - ๗,๘๘๘ เหรียญ สามีเห็นควบคู่กับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๗๕ ภรรยาเห็นควบคู่กับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๘๔ ครอบครัวที่มีรายได้สูงกว่า ๘,๐๐๐ เหรียญ สามีเห็นควบคู่กับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๘๐ ภรรยาเห็นควบคู่กับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๘๖.๗^{๓๗} การวิจัยทั่วเขตมาเลเซียตะวันตกก็ได้ผลทำนองเดียวกัน คือ เมื่อรายได้สูงจะเห็นควบคู่กับการวางแผนครอบครัวสูงตามไปด้วยในทุกกลุ่มอายุ และในกลุ่มอายุที่ต่ำกว่าจะมีทัศนคติเห็นควบคู่สูงกว่าในกลุ่มอายุที่สูงขึ้นไป^{๓๘}

^{๓๕}Malaysia, National Family Planning Board, op. cit., p. 319

^{๓๖}Ronald Freedman, "Changing Fertility in Taiwan", Human Fertility and Population Problems, (Cambridge, Massachusetts, 1963), p. 125

^{๓๗}B.D. Misra, op. cit., p. 182

^{๓๘}Malaysia, National Family Planning Board, op. cit., p. 318

๒. อาชีพกับทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัว, จากการศึกษาชาวไทยมุสลิมที่จังหวัดยะลา ปรากฏว่า สตรีที่สามีมีอาชีพทำนา ทำสวน เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวสูงสุดถึงร้อยละ ๘๖ อาชีพพอกาเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๘๔ ส่วนอาชีพอื่น ๆ มีจำนวนน้อย จึงปรากฏาเห็นด้วยทั้งหมด สำหรับสตรีไทยในเขตชนบทพบว่า สตรีที่สามีมีอาชีพทำสวน ทำนา มีทัศนคติเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๕๕ อาชีพพอกาเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๖๑ อาชีพครูเห็นด้วยร้อยละ ๕๗ ข้าราชการเห็นด้วยร้อยละ ๖๕ อาชีพอื่นเห็นด้วยร้อยละ ๖๐ และผู้ว่างงานเห็นด้วยร้อยละ ๔๐^{๓๘} ที่ไซตุง สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ภรรยาที่สามีมีอาชีพกสิกรรมหรือทางหุ้นส่วนจำกัด มีทัศนคติเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๗๒ ผู้ที่สามีเป็นเจ้าของธุรกิจเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๖๐ และที่เป็นลูกจ้างเห็นด้วยต่ำที่สุด คือเพียงร้อยละ ๔๓ เมื่อพิจารณาถึงอาชีพของภรรยาปรากฏว่า สตรีที่เคยทำงานกสิกรรม เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๖๗ แต่สตรีที่ไม่เคยทำการเกษตรกรรมเห็นด้วยร้อยละ ๗๓^{๔๐} การวิจัยที่มาเลเซียตะวันตก พบว่า สตรีที่มีประสบการณ์ในการทำงานหลังจากแต่งงานแล้วกับสตรีที่อยู่บ้านเฉย ๆ มีทัศนคติเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวในอัตราที่ไม่แตกต่างกันนักไม่ว่าจะอยู่ในกลุ่มอายุใด ๆ^{๔๑} จากข้อมูลโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวในเขตชนบทพบว่า สตรีที่เคยทำงานก่อนแต่งงาน มีทัศนคติเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยทำงาน^{๔๒} อนึ่งสตรีที่มีอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ใช่อาชีพเกษตรกรรม มีทัศนคติเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวสูงกว่าพวกที่มีอาชีพเกษตรกรรม^{๔๓}

^{๓๘}สมพงษ์ ชิวสันต์, เรื่องเดิม หน้า ๔๐

^{๔๐}Ronald Freedman, op. cit., p. 126

^{๔๑}Malasia, National Family Planning Board, op. cit., p. 319

^{๔๒}Suchart Prasithrathsin, "Economic and Fertility Behavior of the Rural People in Thailand", Ph.D. Thesis, Brown University 1971, (Unpublished) p. 382

^{๔๓}Ibid., p. 387

ค. ปัจจัยทางสังคม

๑. การศึกษากับทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัว ผลการศึกษาวิจัยที่บางเขน พบว่า สตรีที่สำเร็จชั้นประถมศึกษา ๑ ถึงประถมศึกษา ๔ เห็นเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ร้อยละ ๓๒ สตรีที่สำเร็จการศึกษา ๕ - ๑๐ ปี เห็นควรร้อยละ ๗๘.๔ และผู้ที่สำเร็จมหาวิทยาลัย ๓ คน ซึ่งเห็นเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว ๒ คน ไม่เห็นควย ๑ คน^{๔๔} ผลการวิจัยที่บางเขนได้ชี้ให้เห็นว่าระดับการศึกษาของสตรีจะมีความสัมพันธ์กับการเห็นควยกับการวางแผนครอบครัว กล่าวคือ สตรีที่มีการศึกษาสูงอัตราส่วนของการเห็นควยกับการวางแผนครอบครัวจะสูงตามไปควย จากการศึกษาร่วมเปรียบเทียบทัศนคติและพฤติกรรมที่มีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของชาวไทยมุสลิม วิจัยงานในแง่ละกลุ่มระดับการศึกษาของสามีปรากฏว่าทุกระดับการศึกษาจะมีทัศนคติในแตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ สตรีที่มีสามีเรียนสำเร็จต่ำกว่าชั้นประถมศึกษา ๔ เห็นควยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๕๓ ส่วนผู้ที่ไม่เคยเรียนหนังสือและผู้ที่เรียนสูงกว่าประถมศึกษา ๔ เห็นควยร้อยละ ๘๖ สำหรับสตรีชาวไทยในกลุ่มที่มีสามีเรียนจบชั้นประถมศึกษา ๔ ขึ้นไป เห็นควยร้อยละ ๖๑.๗ และอัตราการเห็นควยจะลดลงในกลุ่มสตรีที่มีสามีเรียนจบต่ำกว่าชั้นประถมศึกษา ๔ จนถึงไม่เคยเรียนเลยจะต่ำสุด^{๔๕} จากการศึกษาของ สุชาติ ประสงค์ศิริสินธุ์ โดยใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัยก่อนเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเพศ กัจฉังคมและประชากร พบว่า สตรีในเขตชนบทที่ไม่มีการศึกษาเลย เห็นควยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๘๖ ไม่เห็นควยร้อยละ ๕๓ สตรีที่สำเร็จการศึกษาระหว่างชั้น ประถมปีที่ ๑ ถึงชั้นประถมศึกษา ๓ เห็นควยร้อยละ ๔๕ และสตรีที่มีการศึกษาสูงขึ้นไปกว่านี้ เห็นควยร้อยละ ๖๖ ซึ่งก็แสดงว่าเมื่อสตรีมีการศึกษาสูงขึ้น แนวโน้มที่เห็นควยกับการวางแผนครอบครัวก็จะสูงตามไปควย^{๔๖}

^{๔๔} Donald O. Cowgill, op. cit., p. 166

^{๔๕} สมพงษ์ ชิวสัมพันธ์ เรื่องเดิม หน้า ๓๘

^{๔๖} Suchart Prasithrathsin, op. cit., p. 339

003623

การศึกษาของ Charles F. Westoff and Norman B. Ryder พบว่าสตรีผิวขาวมีทัศนคติเห็นด้วยที่จะป้องกันการปฏิสนธิในระดับสูง ซึ่งสัมพันธ์กับการศึกษาที่สูงขึ้นตามไปด้วย กล่าวคือ สตรีที่สำเร็จชั้นประถมในปี ๑๙๖๐ และ ๑๙๖๕ เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๖๘ และ ๖๙ ส่วนพวกที่สำเร็จวิทยาลัยเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๘๖ และ ๘๘ ตามลำดับระยะเวลาดังกล่าว วิธีการวางแผนครอบครัวที่นิยมใช้มากที่สุดได้แก่ ระยะเวลาปลอดภัย และพวกโปรเทสแตนต์มีความนิยมมากกว่าพวกคาทอลิกอย่างมาก^{๔๗} การศึกษานีโกรยานแหล่งเสื่อมโทรมทางตะวันตกของซีกาโก ปรากฏว่าในระดับการศึกษา ๘ ปี และต่ำกว่านั้น สามีและภรรยา มีทัศนคติเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๖๔ และ ๗๓ ตามลำดับ และในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นอัตราส่วนของทัศนคติที่เห็นด้วยก็จะเพิ่มสูงขึ้นด้วย กล่าวคือสามีเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๘๗.๔ ภรรยาเห็นด้วยร้อยละ ๘๖^{๔๘} การศึกษาคูสมรต ๒๔๑ คู ที่เมืองไทซุง ไทหวัน เมื่อเดือนเมษายน ๑๙๖๒ พบว่า คูสมรตที่สามีมีการศึกษาค่าจะมีทัศนคติเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวในอัตราที่ต่ำกว่าคูสมรตที่มีการศึกษาสูงและเมื่อศึกษาถึงทัศนคติกับระดับการศึกษาของภรรยาก็จะปรากฏผลทำนองเดียวกับสามี^{๔๙} การวิจัยที่มาเลเชียตะวันตก พบว่า ในกลุ่มสตรีที่ไม่เคยเรียนหนังสือ กลุ่มที่มีอายุน้อย มีทัศนคติเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวสูงกว่ากลุ่มที่มีอายุมาก และเมื่อศึกษาเฉพาะสตรีในกลุ่มอายุ ๓๕ - ๔๔ ปี จะพบว่า สตรีที่มีการศึกษาตั้งแต่ ๖ ปีขึ้นไป เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวสูงกว่าสตรีที่มีการศึกษาค่ากว่านี้^{๕๐} และเมื่อพิจารณาทัศนคติของสามีก็ปรากฏในทำนองเดียวกันกับภรรยา^{๕๑}

^{๔๗}Charles F. Westoff, et. al, op. cit., p. 400

^{๔๘}B.D. Misra, op. cit., p. 182

^{๔๙}Ronald Freedman, op. cit., p. 122

^{๕๐}Malaysia, National Family Planning Board, op. cit., p. 317

^{๕๑}Ibid., p. 322

๒. ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิกับทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัว จากการศึกษาของ Stycos and Back ที่จาไมกา พบว่า ในเขตเมืองและเขตชนบท มีผู้เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๘๔ และ ๗๔ ตามลำดับ ผู้ที่เห็นผลจากการสัมภาษณ์ว่า การป้องกันการปฏิสนธิเป็นผลดีนั้นเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวคิดถึงร้อยละ ๘๓ ระบุว่าร้อยละ ๒๙ และไม่รู้อายุและความหมายร้อยละ ๒๘ สำหรับผู้ที่ให้คำตอบว่า การป้องกันการปฏิสนธิไม่ดีขึ้นเพียงร้อยละ ๑๙ เป็นผู้มีความรู้ในเรื่องนี้ และร้อยละ ๕๑ ไม่รู้ความหมาย^{๕๒}สตรีสูงอายุและที่มีครอบครัวใหญ่ ๆ ยอมรับว่าเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัว สำหรับสตรีในกลุ่มอายุ ๑๔ - ๒๔ ปี ซึ่งมีบุตรมีชีวิตอยู่ ๔ คนขึ้นไป มีทัศนคติเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวอย่างมากแม้ว่ามีความร่นอย Stycos และ Back ใคสรุปว่า ถ้าแรงจูงใจมีมากของประกอบของความรู็ไม่คอยสำคัญนักในการมีทัศนคติเห็นด้วยกับการป้องกันการปฏิสนธิ^{๕๓} จากการศึกษาที่ซีกาโก ปรากฏว่าทัศนคติที่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู็เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ กล่าวคือ สตรีที่รู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวดี เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวมากกว่าสตรีที่พอรู้เรื่องและร่นอย ดังเช่นกรณีของนี้ที่ เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๘๔ พอรู้เรื่องมีทัศนคติเห็นด้วยร้อยละ ๗๙ ไม่คอยรู้เรื่องเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๘๖:๗^{๕๔} เมื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวกับเชื้อชาติและความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิในมาโดเซี่ยตะวันตก พบว่า เชื้อชาติจีนมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิไค้ดีกว่าเชื้อชาติอื่น และมีทัศนคติเห็นด้วยในอัตราที่สูงกว่าเชื้อชาติมาเลย์และเชื้อชาติอื่น ๆ มากมาย^{๕๕}

^{๕๒}J. Mayone Stycos, et. al, "The Control of Human Fertility in Jamaica", (Ithaca: New York, Cornell University Press, 1964) p. 49

^{๕๓}Ibid., pp. 57 - 58

^{๕๔}B.D. Misra, op. cit., p. 212

^{๕๕}Malaysia, National Family Planning Board, op. cit., p. 41

ผลจากการวิจัยโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวในเขตชนบทของสถาบันประชากรศาสตร์ พบว่า สตรีที่มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการป้องกันปฏิสนธิมีทัศนคติเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๕๕.๘ ไม่เห็นด้วยร้อยละ ๓๖ สำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้เห็นด้วยร้อยละ ๔๑.๔ ไม่เห็นด้วยร้อยละ ๕๓^{๕๖} การศึกษาที่บางเช่น พบว่า สตรีที่มีความรู้เกี่ยวกับวิธีป้องกันการปฏิสนธิตั้งแต่ ๑ วิธีขึ้นไป มีทัศนคติเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๗๑.๓ สตรีที่ไม่มีความรู้ในเรื่องนี้เลยเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวเพียงร้อยละ ๔๕.๗^(๕๗)

ง. ปัจจัยทางจิตวิทยาและปัจจัยอื่น ๆ

๑. ความต้องการบุตรเพิ่มกับทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัว จากการศึกษาที่บางเช่น พบว่า สตรีที่ไม่ต้องการมีบุตรเพิ่มซึ่งมีอยู่ร้อยละ ๖๖ เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวถึงร้อยละ ๗๓ ไม่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวเพียงร้อยละ ๒๕ ในบรรดาผู้ที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม ผู้ที่ต้องการบุตรเพิ่มอีก ๑ คน มีอยู่ร้อยละ ๖๘ ของข้อมูลทั้งหมด เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๗๖ ไม่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๑๔ ผู้ที่ต้องการมีบุตรเพิ่มมากไปกว่าหนึ่งคน เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวร้อยละ ๖๐ ไม่เห็นด้วยร้อยละ ๒๐^{๕๘} ผลจากการศึกษารังนี้ชี้ให้เห็นว่าถึงแม้มารดาที่มีความต้องการมีบุตรเพิ่มอีกก็ตาม แต่ก็สนับสนุนการวางแผนครอบครัวซึ่งอาจจะเป็นการช่วยเว้นระยะการมีบุตรมิให้ถี่เกินไปหรือเพื่อให้ปรับปรุงฐานะให้ดีขึ้น และเป็นการชี้ให้เห็นว่าความต้องการที่จะมีบุตรเพิ่มไม่น่าจะเป็นอุปสรรคต่อทัศนคติการวางแผนครอบครัวเสมอไป จากการศึกษาที่โครงการาม สตรีที่ไม่ต้องการมีบุตรเพิ่มจำนวน ๘๖๕ คน ในจำนวนนี้ร้อยละ ๖๖

^{๕๖}Suchart Prasithrathsin, op. cit., p. 343

^{๕๗}Donald O. Cogill, op. cit., p. 123

^{๕๘}Donald O. Cogill, op. cit., p. 121

ต้องการใช้การป้องกันการปฏิสนธิ สำหรับสตรีที่ต้องการมีบุตรเพิ่มอีกมีจำนวน ๓๔๐ คน ประมาณครึ่งหนึ่งต้องการใช้การป้องกันการปฏิสนธิ^{๕๕} ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าสตรีที่ไม่ต้องการมีบุตรเพิ่มมีแนวโน้มที่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวสูงกว่าผู้ที่ต้องการมีบุตรเพิ่มอีก

ผลจากการวิจัยที่มาเลเซียตะวันตก พบว่า สตรีที่ไม่ต้องการมีบุตรเพิ่มเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวสูงกว่าผู้ที่ต้องการมีบุตรเพิ่มทุกกลุ่มอายุ^{๖๐} และเมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มอายุ ๓๕ - ๔๔ ปี จำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิตั้งแต่ ๑ วิธีขึ้นไป สตรีที่ไม่ต้องการมีบุตรเพิ่มก็ยังคงมีอัตราการเห็นด้วยสูงกว่าผู้ที่ต้องการมีบุตรเพิ่มอีก เมื่อพิจารณาคานดินที่อยู่อาศัยก็จะเห็นได้ว่า สตรีที่อาศัยอยู่ในเมืองซึ่งเป็นศูนย์กลางการปกครอง ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ มีทัศนคติเห็นด้วยสูงกว่าผู้ที่อยู่ในเขตชนบท^{๖๑}

๒. การเจริญพันธุ์เกินระดับและการเจริญพันธุ์ต่ำระดับ กับทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัว การเจริญพันธุ์เกินระดับ (Excess Fertility) ในที่นี้หมายถึงภาวะที่มีบุตรที่มีชีวิตในปัจจุบันมากกว่าจำนวนบุตรในอุดมคติหรือจำนวนบุตรที่ต้องการถ้าเลือกได้ การเจริญพันธุ์ต่ำระดับ (Deficit Fertility) ก็มีความหมายตรงกันข้ามซึ่งภาวะดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์กับทัศนคติ กล่าวคือ ถ้าผลต่างระหว่างจำนวนบุตรในอุดมคติกับจำนวนบุตรที่มีชีวิตปัจจุบันมีค่าเป็นบวก คือ มีบุตรในอุดมคติมากกว่าบุตรที่มีชีวิตปัจจุบัน ก็กล่าวว่าจะมีแนวโน้มเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวในอัตราที่ต่ำ และถ้าผลของความแตกต่างมีค่าเป็นลบ คือ มีบุตรในอุดมคติน้อยกว่าบุตรที่มีชีวิตปัจจุบัน ก็กล่าวว่าจะมีแนวโน้มเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวในอัตราที่สูง

^{๕๕} วิสิมรุ ประจวบเหมาะ, เรื่องเดิม หน้า ๒๐๓

^{๖๐} Malaysia, National Family Planning Board, op. cit., p. 322

^{๖๑} Ibid., p. 89

ในประเทศที่กำลังพัฒนา คุมรสต่อการมีบุตรในอุดมคติน้อยกว่าบุตรที่ยังมีชีวิตในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ขนาดของความแตกต่างในประเทศเหล่านี้ทางแถบเอเชียและแอฟริกา มีถึงร้อยละ ๒๕ - ๓๐ ลาตินอเมริกามีขนาดแตกต่างร้อยละ ๑๕ ตัวอย่างประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศไทยสตรีในชนบท ความต้องการมีบุตรในอุดมคติ ๓.๘ แต่มีบุตรที่ยังมีชีวิต ๕.๒ ในเขตเมืองของคานาดาต้องการบุตรในอุดมคติ ๕.๓ แต่มีบุตรที่ยังมีชีวิต ๓.๐ ในบราซิลสตรีในเขตเมืองต้องการบุตรในอุดมคติ ๒.๘ แต่มีบุตรที่ยังมีชีวิต ๓.๓^{๖๒} การศึกษาอ้างอิงที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่ามีความแตกต่างระหว่างจำนวนบุตรในอุดมคติกับจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิตปัจจุบันมาก สมควรที่จะศึกษาหาความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวอีกชั้นหนึ่งต่อไป

แนวความคิดที่สำคัญในวิทยานิพนธ์

จากการศึกษาผลงานวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวของสตรีที่สมรสแล้ว ทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า มีปัจจัยหลายประเภทที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านการประชากร เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยา อันเป็นเหตุให้สตรีเหล่านั้นมีทัศนคติที่แตกต่างกันออกไป ส่วนใหญ่ประเทศต่าง ๆ มักจะมีปัจจัยที่เป็นสาเหตุรวมให้เกิดทัศนคติไปในแนวเดียวกัน แต่ปัจจัยใดจะมีความสำคัญมากกว่ากันก็สุดแล้วแต่ลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเฉพาะของประเทศนั้น ๆ แต่ทว่าการศึกษาเหล่านั้นบางแห่งมีขอบเขตการศึกษาระบายไปหลายเนื้อหาสาระไม่ว่าจะจงที่จะศึกษาทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวโดยตรง และไม่ได้หาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับปัจจัยต่าง ๆ ว่าใหญ่เป็นอย่างไร ดังนั้น จึงเกิดความสนใจว่าถ้านำเอาปัจจัยต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ ไปสัมพันธ์กับทัศนคติแล้ว จะทำให้ได้ผลคล้ายคลึงหรือแตกต่างกับประเทศดังกล่าวหรือไม่เพียงใด มีเหตุผลอย่างไรพอที่จะเป็นเครื่องสนับสนุนหรือคัดค้านการวิจัยใดบาง

^{๖๒}Bernard Berelson, "Kap Studies on Fertility" Family Planning and Population Program: A Review of World Developments (The University of Chicago Press, 1966), pp. 657 - 659.

สมมติฐานที่สำคัญของวิทยานิพนธ์ นี้ตั้งต่อไปนื้คือ

๑. สตรีที่อยู่ในกลางวัยเจริญพันธุ์ น่าจะเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวในอัตราที่สูงกว่าผู้ที่อยู่ในวัยแรกเจริญพันธุ์ หรืออยู่ในปลายวัยเจริญพันธุ์
๒. สตรีที่มีบุตรมากน่าจะเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวในอัตราที่สูงกว่าผู้ที่มีบุตรน้อย
๓. สตรีที่มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูง น่าจะเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวในอัตราที่สูงกว่าผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับต่ำ
๔. สตรีที่มีการศึกษาอยู่ในระดับสูง น่าจะเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวในอัตราที่สูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อที่จะศึกษาทัศนคติของสตรีในเขตเมืองว่ามีความคิดเห็นอย่างไรกับการวางแผนครอบครัวซึ่งเป็นนโยบายระดับชาติ เป็นการศึกษาความต้องการที่จะยอมรับเอาวิธีการป้องกันการปฏิสนธิไปใช้และศึกษาหาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลทำให้สตรีมีทัศนคติแตกต่างกันไป เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาประกอบในการวางแผนครอบครัว เพราะเมื่อทราบว่าปัจจัยใด เป็นสาเหตุให้เกิดทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัวแล้วก็จะค้นหาทางแก้ไขต่อไป เพื่อที่จะทำให้มีผู้มารับบริการเพิ่มขึ้น นอกจากนี้เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นประชากรให้กว้างขวาง อีกทั้งเป็นประโยชน์ของการศึกษาเปรียบเทียบการวิจัยอื่น ๆ

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาคั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงทัศนคติของสตรีไทยในเขตเมืองที่มีต่อการวางแผนครอบครัวมีอายุไม่เกิน ๖๐ ปี และเป็นสตรีที่เคยสมรสไม่ว่าขณะสำรวจจะมีสถานภาพในการสมรสเป็นอย่างไรก็ตาม และศึกษาปัจจัยต่าง ๆ บางประการที่คาดว่าจะมีผลทำให้มีทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวแตกต่างกันไปโดยแยกพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

๑. ปัจจัยทางประชากร ได้แก่ อายุ จำนวนบุตรที่มีชีวิตปัจจุบันและเชื้อชาติ
๒. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจและอาชีพ
๓. ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การศึกษาและความรู้เกี่ยวกับวิธีป้องกันการปฏิสนธิ
๔. ปัจจัยทางจิตวิทยาและปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องของ ได้แก่ ความต้องการบุตรเพิ่ม การเจริญพันธุ์เกินระดับและการใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิ

วิธีวิจัย ✓

การศึกษานี้จะใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการวิจัยในส่วนที่เป็นเขตเมืองของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและประชากร พ.ศ. ๒๕๑๓ ของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยคัดเลือกและรวบรวมข้อมูลเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติของสตรีที่สมรสแล้วที่มีต่อการวางแผนครอบครัวและลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมและประชากรที่เกี่ยวข้อง ไม่วาสถานภาพการสมรสของสตรีในขณะสำรวจจะเป็นเช่นไร ซึ่งข้อมูลนี้ได้จากการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนชายและภรรยา และสตรีที่ทำการสมรสแล้วอายุไม่เกิน ๖๐ ปี และบางปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะเจริญพันธุ์ก็จะคัดเลือกศึกษาเพียงกลุ่มอายุ ๑๕ - ๔๔ ปี เท่านั้น การรวบรวมข้อมูลจะใช้คอมพิวเตอร์ช่วย เมื่อรวบรวมเสร็จแล้วจะนำเสนอในรูปแบบตารางอัตราส่วนหรือพร้อมทั้งใช้วิธีการทางสถิติศาสตร์เข้าทดสอบความสัมพันธ์ในกรณีที่เป็น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาในเรื่องนี้ จะให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของความแตกต่างในด้านทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวของสตรีไทยในเขตเมือง ทำให้ทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและจะเป็นผลสืบเนื่องในการรับปฏิบัติการวางแผนครอบครัวในอนาคต เหมาะสำหรับพิจารณาประกอบในการนำนโยบายการให้บริการการวางแผนครอบครัวไปใช้ตลอดจนนำไปประยุกต์ในการศึกษาและวางแผนเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ทางด้านประชากร ซึ่งเป็นผลสะท้อนและกระหนกระเทือนต่อการพัฒนาประเทศในแทบทุกด้าน

คำจำกัดความต่าง ๆ ในวิทยานิพนธ์

ทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัว หมายถึงคำตอบที่แสดงความคิดเห็นต่อการนำเอาวิธีการต่าง ๆ ที่ง่ายและไม่เป็นอันตรายมาใช้อย่างกันไม่ให้ตั้งครรถบอยเกินไป หรือเพื่อเว้นระยะการมีบุตรให้ห่าง

การเจริญพันธุ์เกินระดับ หมายถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตในปัจจุบันมีมากกว่าจำนวนบุตรที่คิดไว้ในอุคคคติ

การเจริญพันธุ์ต่ำกว่าระดับ หมายถึงจำนวนบุตรที่มีชีวิตในปัจจุบันมีน้อยกว่าจำนวนบุตรที่คิดไว้ในอุคคคติ

คนไทย หมายถึงบุคคลที่ใช้นามสกุลไทย พูดภาษาไทย และไม่มีวัตุที่แสดงความเป็นจีนไว้ในครอบครอง

คนจีน หมายถึงบุคคลซึ่งใช้นามสกุลจีน พูดภาษาจีน และอาจมีหรือไม่มีวัตุที่แสดงความเป็นจีนไว้ในครอบครอง หรือบุคคลซึ่งใช้นามสกุลจีน พูดภาษาไทย และอาจมีหรือไม่มีวัตุที่แสดงความเป็นจีนไว้ในครอบครองก็ตาม

คนไทย - คนจีน หมายถึงบุคคลซึ่งใช้นามสกุลไทย พูดภาษาไทยและจีน ส่วนวัตุที่แสดงความเป็นจีนนั้น อาจมีไว้ในครอบครองหรือไม่มีก็ได้ หรือบุคคลซึ่งใช้นามสกุลไทย พูดภาษาจีน และอาจมีหรือไม่มีวัตุที่แสดงความเป็นจีนไว้ในครอบครอง หรือบุคคลซึ่งใช้นามสกุลไทย พูดภาษาไทย และมีวัตุที่แสดงความเป็นจีนไว้ในครอบครอง

วัตุที่แสดงความเป็นจีน หมายถึงที่บูชาแบบจีน รูปเคารพบูชาน้ำจีน ผู้หญิงหรือผู้ชายสูงอายุแต่งกายตามธรรมเนียมจีน และหนังสือพิมพ์ภาษาจีน